

Prof.dr.sc. Branko Blažević

EKSPANZIVNI TURISTIČKI RAZVOJ CRIKVENIČKO-VINODOLSKOG KRAJA – PROKLETSTVO ILI BLAGOSLOV

Uvod

Agresivni su svi ekspanzivni oblici turističkog prometa kada se nekontrolirano razvijaju i kada svojim kapacitetima i veličinom pređu prirodne receptivne mogućnosti određenih dijelova prostora. Više agresivnih oblika turističkog prometa u pojačanom procesu prostorne i vremenske koncentracije predstavlja nezaustavljiv napad na najvrednije elemente litoralnog pejzaža. Destruktivni oblik turističkog prometa čine svi oblici turizma koji totalno okupiraju i obezvređuju prirodni prostor. Svi ekspanzivni oblici turističkog prometa uslijed stihijskog i nekontroliranog razvitka postaju agresivni. Nekontrolirana izgradnja u primorskim mjestima uništava identitet primorskog i mediteranskog područja i izrazito individualne pejzaže čine potpuno anonimnima. Nerazumna gradnja koja se odvija na samoj morskoj obali iscrpljuje i uništava prirodne i antropogene vrijednosti prostora i tako smanjuje ovaj vrijedan turistički resurs u pejzažnom, ekološkom i ekonomskom smislu. Raznovrsnost tipova kuća za odmor i rekreaciju tako je velika da se uveo i termin "rezidencijalni turizam" koji uz kamping turizam, nautički i moto-turizam spada u red najekspanzivnijih oblika masovnog turizma. U pravilu se zbog kratkoročnih ekonomskih koristi ne ističu ili se rijetko ističu negativnosti takvog turističkog razvoja, koje za rezultat imaju uništavanje morske obale uz nedopustivo loše oblikovanje

objekata i njihova okoliša. Urbanisti kao struka često ostaju usamljeni u branjenju širih interesa zaštite mora i obale kao općeg dobra, dok su interesno povezani i zainteresirani za ovakvu destrukciju ne samo investitori koji grade, već i oni koji prodaju zemljište, oni koji kupuju to zemljište, oni koji iznajmljuju i pružaju usluge, kao i općinske i gradske financijske službe radi ubiranja poreza i komunalnih renti. Nažalost mnogi "urbanisti" se "prostituiraju" i stavljaju svoje potpise na nešto što nikako ne podnosi njihova struka. Prof. Alfier turistički promet koji po svojoj prirodi okupira dio turističkog prostora, posebno obalnog /ladanjski turizam, autokamping, nautički i moto turizam/ svrstava u ekspanzivne oblike turističkog prometa. Kad takvi oblici agresivnog turizma svojom veličinom i kapacitetima pokazuju nekontrolirani razvoj i prelaze receptivne mogućnosti određenih dijelova prostora i vrše napad na najvrednije elemente litoralnog pejzaža, riječ je o agresivnom obliku turističkog prometa, koji neminovno počinje izazivati kaotično stanje u prostoru i prelazi u svoju zadnju fazu destruktivnog oblika turističkog prometa. U našoj analizi na području Primorsko-goranske županije, a posebno gradova Crikvenice i Novog Vinodolskog, možemo pronaći sva tri spomenuta oblika turističkog prometa.

1. Granice rasta na području Crikveničko-vinodolskoga kraja

Turistički saturirani prostori uvjetovani nekontroliranim razvojem doveli su u pitanje mnoge turističke destinacije, posebno na Sredozemlju, te takvi prostori postaju sve više neatraktivni za sve veću ekološku senzibilnost turista. Mnogobrojni problemi se javljaju kada se dođe na polje kvantifikacije, posebno iz razloga teško mjerljivih elemenata vezanih za socio-kulturnu i socio-demografsku problematiku. Postoje tri grupe parametara važnih za određivanje turističkog prihvatnog potencijala.

U prvu grupu fizičko-ekološko-infrastrukturnih parametara spadaju elementi koje je lako izmjeriti i utvrditi brojčane vrijednosti kao što su funkcionalni fizički smještajni kapacitet, ekološki kapacitet, kapacitet prirodnog nasljeđa, duljina obale, klimatski elementi i sl., dok se elastičniji dio ovih elemenata odnosi na infrastrukturu, tj. vodoopskrbu, odvodnju, opskrbu električnom energijom, prometnu i komunalnu infrastrukturu (pošta, telekomunikacije, zdravstvo, banke, servisi i sl.). Brojčani pokazatelji ovih infrastrukturnih elemenata, iako ih je lako mjeriti ne mogu služiti za određivanje prihvatnog potencijala, jer se njihov limit utjecajem ekonomsko-političkih faktora može promijeniti na više (ulaganja u infrastrukturu, porezne olakšice investitorima i sl.).

U drugu grupu parametara pripadaju socio-demografski, koji se odnose na sve elemente koji se tiču društvene zajednice, lokalnog stanovništva, turista i

njihovog međuodnosa. Tu spadaju lako mjerljivi demografski elementi i teže mjerljivi socio-kulturni elementi (kulturni identitet lokalnog stanovništva, turistički doživljaj, limit prihvata nove radne snage i sl.).

Treća grupa su političko-ekonomski parametri koji se, gdje god je to moguće, mogu i kvantificirati, a posebno kada se radi o donjim limitima ukupnog prihvatnog potencijala (vodoopskrba, radna snaga ukoliko je domicilna populacija voljna prihvatiti novo stanovništvo):

Budući razvoj turizma crikveničko-vinodolskog kraja određivat će četiri elementa:

- ograničeni prostorni resursi
- ograničeni kadrovski resursi
- društvena funkcija javnosti
- kapital

Prostor kao ograničeni prirodni resurs bit će i ubuduće jedan od najnapadanih jer će velika "glad" za brzim razvojem i profitom stavljati stalno društvo u alternativu između izbora zaštite temeljnih resursa ili ugroženost destinacije.

Stručni, opredijeljeni i nepotkupljivi kadrovi na svim razinama odlučivanja /od lokalne do državne razine/ uvjet je bez kojeg će biti nemoguće ostvariti ambiciozne turističke razvojne ciljeve. Kultura prostora samo je dio općeg pojma kulture. Kultura prostora se iskazuje samo kao ogledalo kulture pojedinaca, koji na tom prostoru djeluju.

Upravljanje razvojem vrlo je složeni sustav upravljanja, koji traži veliko i složeno interdisciplinarno znanje. Isto tako razvojem se upravlja na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini, a nosioci te složene funkcije su državni, regionalni i lokalni "funkcionari", koji moraju poznavati osnove teorije sustava i to složenog društvenog sustava ukoliko žele biti uspješni. To znači da bi bez obzira na svoj tim stručnih kadrova, ti "funkcionari" /posebno gradonačelnici, ministri i voditelji službi i sektora/ morali posjedovati minimalno formalno znanje za obavljanje tih složenih poslova, isto kao što i kirurg – specijalist koji operira pacijenta mora posjedovati formalna teorijska znanja iz područja medicinskih znanosti, što još uvijek nije nikakva garancija da pacijent neće i umrijeti. Ukoliko se radi o društvenom organizmu i njegovom životu, tada ne osjećamo takvu odgovornost i prepuštamo ga improvizacijama i teškom voluntarizmu bez ikakvih zaštitnih mehanizama u provođenju takve negativne kadrovske selekcije.

Javnost još ne prepoznaje svoju ulogu i ponaša se kao nemoćna i indiferentna masa prepuštena nefunkcioniranju ili lošem funkcioniranju legitimnih organa i organizacija.

Kapital kao faktor proizvodnje nije i neće biti ograničavajući faktor razvoja na području crikveničko-vinodolskog kraja.

Granice rasta u turizmu preciznije su određene nego u gospodarstvu općenito. Saturirani prostori odnosno prezasićeni prostori neatraktivni za turiste.

Agresivni turizam postaje onaj turizam koji slijedi isključivo gospodarske i tehničke zahtjeve, a zanemaruje kvalitativne razvojne determinante. Da bi mogli kvalitetno upravljati turističkim razvojem, moramo znati upravljati prostorom, kao jednim od najvažnijih faktora kojim je određen turizam. Zato je upravljanje prostorom složeni sustav upravljanja koji traži veliko i složeno interdisciplinarno znanje na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini. Ukoliko želimo upravljati turizmom, moramo tražiti konkretne odgovore na konkretna pitanja:

- Koliko turističkih kreveta realno možemo popuniti?
- Koliko automobila u kretanju i mirovanju možemo prihvatiti?
- Koliko se turista i domaćina istovremeno može kupati ?
- Koliko brodova i brodica može istovremeno ploviti i sidriti?
- Kolike su površine mora i kopna kao konstantne veličine?
- Koliki je broj i kakva je kvaliteta ljudskih potencijala?
- Koliki je prihvatni potencijal turističke destinacije?
- Gdje su granice psihološkog i društvenog opterećenja domaćeg stanovništva?

Odgovori koje dobivamo ili koje bi željeli dobiti na spomenuta pitanja morali bi biti u okvirima važeće paradigme tzv. održivog razvoja.

2. Filozofija održivosti razvoja crikveničko-vinodolskog kraja

Turizam je postao uz industrijalizaciju i urbanizaciju najznačajniji faktor presije na prostor i uzročnik degradacije okoline upravo na područjima gdje je ona najljepša, najprivlačnija i s turističkog gledišta najvrednija i najosjetljivija /obala, more, otoci/.

Nasrtljiva želja za posjedovanjem vlastite kuće ili stana dovodi do uzurpacije prostora i neplanski izgrađenog velikog broja objekata koji često predstavljaju i trajnu degradaciju litoralnog pejzaža i smanjuju turističku vrijednost prostora. Riječ je o nezaustavljivom napadu na najvrednije elemente litoralnog pejzaža, što izaziva kaotične odnose u prostoru i nepovratno uništava identitet primorskih područja i izrazito individualne pejzaže čini potpuno anonimnim.

Činjenica je da je raspoloživi instrumentarij zaštite morske obale u širem smislu /zaštitni obalni pojas/ bio neadekvatan. Zato posebnu važnost u razvojnim politikama obalnih područja i otoka ima menadžment prirodnih resursa s glavnim ciljem smanjenja pritisaka na lokalne resurse i upravljanja razvojem prema održivom razvoju.

Da se poslužimo vrlo razumljivim i prihvatljivim definicijama održivog razvoja koje daje Svjetska turistička organizacija prema kojoj:

- Održivi razvitak je oblik razvoja koji koristi prirodne ekosustave kao re-surs proizvodnje i potrošnje, ali ih sljedećim generacijama ostavlja neizmijenjene kakvoće
- Održivi razvitak turizma koristi prirodnu i kulturnu baštinu u cilju povećanja broja posjetitelja i profita, ali tako da ona budu sačuvana i budućim generacijama
- Održivi razvitak turizma udovoljava potrebama prisutnih turista i domicilnog stanovništva istodobno čuvajući resurse budućeg razvitka. Takav razvitak podrazumijeva upravljanje resursima na način da se udovolje osnovni ekonomski, socijalni i estetski zahtjevi uz istodobno očuvanje kulturnog identiteta, osnovnih ekoloških procesa i biološke raznolikosti: (WTO)
- Turistički prihvatni kapacitet je maksimalni broj turističkih korisnika koji simultano posjećuju turističko mjesto bez neprihvatljivih poremećaja fizičke, ekonomske i socio-kulturne okoline, kao i bez neprihvatljivog smanjenja kvalitete zadovoljstva posjetilaca. (WTO)

Prostorna i razvojna ravnoteža preduvjet je održivog razvitka. Ugroženost te ravnoteže dolazi od često prenaplašenih razvojnih ciljeva, koji stavljaju u prvi plan materijalno bogatstvo, neshvaćajući da je svaka neravnoteža najjači atak na prirodne resurse, a time i na bogatstvo naroda. Kako se zaštititi od interesnih nastupa koji ne shvaćaju bit postavljenih vrijednosti, već se isključivo rukovode trenutačnom financijskom premoći, ili motivom brzog bogaćenja, nije pitanje koje treba postaviti onima koji provode takvu kratkoročnu politiku, već ga treba postaviti nosiocima javnih ovlasti najodgovornijima za nastalu neravnotežu.

Broj raznih tipova kuća i nastambi za provođenje odmora i rekreacije izvan domicila i broj onih koji ih povremeno koriste postao je tako velik da se uveo termin "rezidencijalni turizam", koji uz kamping turizam, nautički turizam, moto-turizam spada u red najekspanzivnijih oblika u kojima se razvija i omasovljuje suvremeni turizam.

Na pojavu betonizacije Jadranske obale sve se više javno ukazuje. Rezultat takve pojave je nepovratno uništavanje osnovnog razvojnog resursa i ugrožavanje razvojne perspektive. Svako forsiranje razvoja iznad potreba lokalnog stanovništva predstavlja opasnost koja se dugoročno vraća kao bumerang tom istom stanovništvu.

Ideja o kvantitativnom mjerljivom ekonomskom rastu sve više postaje upitna i ustupa mjesto ideji postizanja kvalitete života ponekad potrebno planirati i "nulti rast", tj. da bi se postigao humani rast, potrebno je usmjeriti gospodarski i tehnološki razvitak prema kvaliteti života, prema nenasilnom, lijepom i elegantnom.

Turistički saturirani prostori uvjetovani nekontroliranim razvojem doveli su u pitanje mnoge turističke destinacije, posebno na Sredozemlju, te takvi prostori postaju sve neatraktivniji za sve veću ekološku senzibilnost turista. Mnogobrojni problemi se javljaju kada se dođe na polje kvantifikacije, posebno iz razloga teško mjerljivih elemenata vezanih za socio-kulturnu i socio-demografsku problematiku. Postoje tri osnovne grupe indikatora važnih za određivanje turističkog prihvatnog potencijala.

U prvu grupu fizičko-ekološko-infrastrukturnih parametara spadaju elementi koje je lako izmjeriti i utvrditi brojčane vrijednosti kao što su funkcionalni fizički smještajni kapacitet, ekološki kapacitet, kapacitet prirodnog naslijeđa, duljina obale, klimatski elementi i sl., dok se elastičniji dio ovih elemenata odnosi na infrastrukturu, tj. vodoopskrbu, odvodnju, opskrbu električnom energijom, prometnu i komunalnu infrastrukturu (pošta, telekomunikacije, zdravstvo, banke, servisi i sl.). Brojčani pokazatelji ovih infrastrukturnih elemenata, iako ih je lako mjeriti, ne mogu služiti za određivanje prihvatnog potencijala, jer se njihov limit utjecajem ekonomsko-političkih faktora može promijeniti na više (ulaganja u infrastrukturu, poreske olakšice investitorima i sl.).

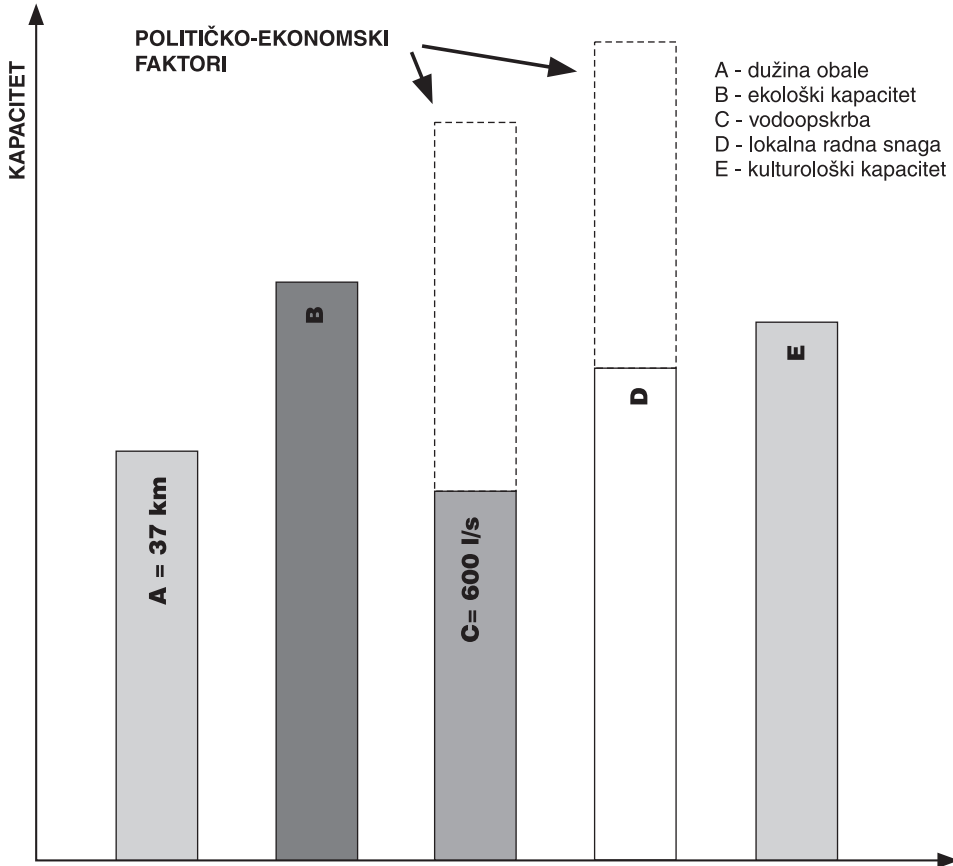
U drugu grupu parametara pripadaju socio-demografski koji se odnose na sve elemente koji se tiču društvene zajednice, lokalnog stanovništva, turista i njihovog međuodnosa. Tu spadaju lako mjerljivi demografski elementi i teže mjerljivi socio-kulturni elementi (kulturni identitet lokalnog stanovništva, turistički doživljaj, limit prihvata nove radne snage i sl.).

Treća grupa su političko-ekonomski parametri koji se gdje god je to moguće mogu i kvantificirati, a posebno kada se radi o donjim limitima ukupnog prihvatnog potencijala (vodoopskrba, radna snaga ukoliko je domicilna populacija voljna prihvatiti novo stanovništvo):

Glavna briga receptivnih zemalja je kako kontrolirati trizam i turistički rast, a to postaje sve više i glavna preokupacija crikveničko-vinodolskog kraja.

Filozofija održivosti prikazana na slici 1. govori o prihvatljivom i neprihvatljivim razvojnim scenarijima. U neprihvatljive ulazi scenarij potpuno slobodnog, nekontroliranog razvoja, kao i strategija alternativnog razvoja. Intenzivan turistički razvitak s jedne, i umjereni oblik alternativnog turističkog razvitka, s druge strane, čine krajnje granice održivog razvoja – gornju i donju točku održivosti. Kada se one pređu dolazi se u prostir potpuno neodrživog razvoja.

- a) Scenarij slobodnog razvoja podrazumijeva razvoj bez ikakvih ograničenja. /vidi sliku 1./ Ovakav scenarij prema kojem su krenule i destinacije Novi Vinodolski i Crikvenica, a posebno u zadnje vrijeme Selce, može vrlo brzo postati poguban za destinaciju i njezin razvoj i on je jednostavno neprihvatljiv. Riječ je o razvoju koji probija i prekoračuje prihvatni potencijal u svim sferama jer ovaj scenarij priznaje samo profitnu sferu i

Slika 1.

Određivanje kritičnog parametra/indikatora važnog za određivanje turističkog prihvatnog kapaciteta crikveničko-vinodolske rivijere

otvoreno tržište bez obzira na utjecaj na okoliš. Iako se lokalno stanovništvo ovom scenariju suprotstavlja, isprepleteni interesi profita tj. poduzetnika i svih onih koji se stavljaju u tu funkciju, iako su legitimno plaćeni da rade i razmišljaju drugačije, provode ovakav razvojni scenarij. Vikendice i vikend-stanovi zauzimaju previše turistički vrijednog prostora u odnosu na broj noćenja i na potrošnju koja se u njima ostvaruje, te povećavaju stopu neiskorištenosti receptivnih kapaciteta u cjelini. Isto tako, nekontrolirano širenje vikend-stanova donosi problem migracije stanovništva s različitim kulturološkim i civilizacijskim razinama što vrlo brzo postaje jedan od problema koje je i nemoguće kvantitativno izraziti ili izmjeriti.

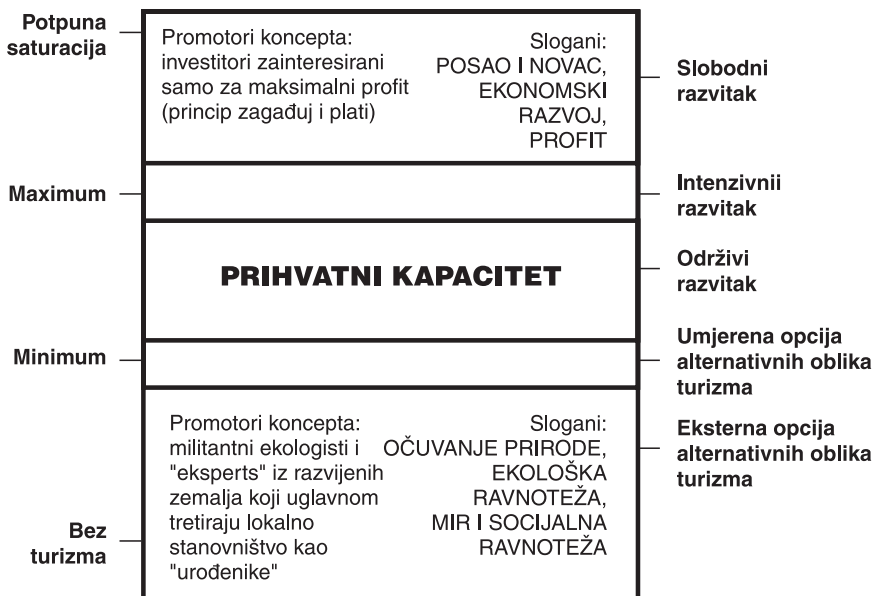
b) Scenarij intenzivnog turističkog razvoja vrlo je sličan prethodno spomenutom scenariju slobodnog razvoja, iako on, preko državnih organa,

osigurava određenu vrstu kontrole. Ovaj scenarij nastoji prikazati što je moguće više vrijednosti prihvatnog potencijala u cilju nalaženja opravdanja za velike zahvate u prostoru i ostvarivanja maksimalnih profita od turizma. Ovaj je scenarij u Novom Vinodolskom primijenjen na primjeru razvoja kapaciteta na Prisiki, kao i prostor na području bivše tapetarije (Ričina-Studenac), ili Hrusta u Crikvenici, zona Dramlja i dijela Jadranova. Svoje opravdanje ovaj scenarij nedvojbeno nalazi u stvarnom intenziviranju turističkog razvoja destinacije od Jadranova do Novog Vinodolskog i dizanja na viši nivo u smislu ukupne ponude u odnosu na dosadašnju, te otklanjanjem postojećih barijera razvoju i stvaranje novih, ali na nižem nivou od dotadašnjih. Ovaj je scenarij na neki način žrtvovao ili minimalizirao važnost socio-kulturnog prihvatnog potencijala, koji za ove destinacije ima niske maksimalne vrijednosti u odnosu na više vrijednosti kapaciteta prirodnog okoliša. Za lokalno stanovništvo i njegovo mišljenje ovaj model je uvijek na neki način upitan, bez obzira koliko bili realni pozitivni ekonomski učinci turističkog i ukupnog razvoja.

- c) Scenarij alternativnog turističkog razvoja ili razvoja tzv. "eko" turizma namijenjen je sredinama koje su na neki način trebale biti stavljene pod stakleno zvono ili rezervate, što se ne bi odnosilo na naš primjer. Ovaj scenarij je ekstreman slučaj, kada se predlaže razvoj turizma ispod najnižih vrijednosti prihvatnog potencijala ili se odbacuje svaki oblik turizma. To je kontrapunkt scenariju slobodnog razvoja. U ovom scenariju se prenaplašava važnost socio-kulturne i čisto ekološke sfere, dok se političko-ekonomski aspekti uopće ne uzimaju u obzir.
- d) Scenarij održivog (*sustainable*) turizma je oblik koji teoretski zauzima prostor između maksimalnog i minimalnog prihvatnog potencijala, odnosno između scenarija intenzivnog i umjerene varijante alternativnog turizma. Kvantifikacija scenarija održivog turizma na prostoru destinacija crikveničko-vinodolskog kraja, a vezano na planiranje količine i vrste turističkih kapaciteta i turističkog prometa, izravno ovisi o stanju u destinacijama. Zato je neophodno objektivno utvrditi vrijednosti fiksnih komponenti prihvatnog potencijala kao što su fizički, ekološki i demografski kapaciteti, kapaciteti resursa, kao i vrijednosti elastičnih komponenti kao što su infrastruktura i socio-kulturni kapacitet gradova i mjesta crikveničko-vinodolskog kraja. Kada se uzmu u obzir svi elementi, ovaj scenarij održivog turizma za spomenute destinacije može nuditi više alternativnih vrijednosti prihvatnog potencijala. Ta konačna varijanta ili konačne varijante bit će sigurno bliže scenariju intenzivnog razvoja s jakim tendencijama ka promjeni postojeće strukture u korist sve veće iskorištenosti komercijalnih kapaciteta, a smanjenju učešća ostalih komplementarnih i nekomercijalnih kapaciteta.

Fiksni i mjerljivi parametri, posebno u fizičko-ekološkoj sferi, pokazuju nižu vrijednost prihvatnog potencijala na području opterećenosti obale, jer je ovo područje oduvijek bilo kupališno i ubuduće će počivati njegov razvoj kao prioritetnoj kupališnoj destinaciji. Isto će tako prirodno određena kamenita obala i malo prirodnih plaža biti, dugoročno s jedne strane, velika prednost u odnosu na stereotipne pješčane plaže, ali i ograničavajući faktor vezan uz broj kupaca na metar obale. Najbolje je odmah kao nerealne razvojne scenarije odbaciti varijante za koje se može pretpostaviti da bi mogle biti neprihvatljive lokalnom stanovništvu, pa čak i onda ukoliko se nalaze unutar prihvatljivog okvira prihvatnog potencijala.

Slika 2.
Filozofija održivosti

Izvor: „Kako do kvalitetnijeg turističkog razvoja” Znanstveno-stručni skup povodom 45. obljetnice instituta za turizam, Institut za turizam Zagreb, 2004.

3. Kvantitativne determinante razvoja crikveničko - vinodolskog kraja

Može se uspostaviti sljedeći kvantitativni okvir broja stanovništva i gostiju na području crikveničko-vinodolskog kraja, kada u sezoni na tom području boravi dnevno oko 110 000 osoba.

Tablica 1.

Broj domicilnog stanovništva i gostiju na području crikveničko-vinodolskog kraja

Stanovnici	vikendaši	turisti	neevidentirani gosti /30%/	izletnici	UKUPNO
20 597	35 592	38 511	10 000	5 000	109 700

Izvor: podaci DZS PGŽ, turističkih zajednica i procjena autora.

Ovaj broj osoba /tablica 1/ u određenim omjerima /dogovornim standardima/ vrši pritisak na obalu koja je strogo kvantitativno determinirana /vidi tablicu 2./ Domicilno stanovništvo čini svega 18,8 % u odnosu na visokih 81,2% svih ostalih boravatelja na području Crikveničko-vinodolske rivijere.

Tablica 2.

Kvantitativna obilježja obale crikveničko-vinodolskog kraja

dužina obale u km	dužina glavnih plaža u km	dužina kamenitih plaža u km	nedostupan prostor za kupanje u km	površina glavnih plaža u ha	optimalan broj korisnika plaža	metara obale po osobi	broj turista po stanovniku (ref.vrij.) 1,4)
37	3,8	20	13,2	6	25.713	0,34	4,32

Izvor: izračun autora

U tablici 2. kvantificirani su potrebni elementi koji daju obilježje obali Crikveničko-vinodolskog kraja, iz kojih je vidljiva jaka korelacija između ukupnog broja osoba koje vrše pritisak na obalu koja nije sva dostupna za kupanje. Rezultat takvog pritiska je pad kvalitete i zadovoljstva turista i domicilnog stanovništva.

Tablica 3.

Koeficijenti saturacije obale na području Crikveničko-vinodolske rivijere

Područje	Crikvenica	Novi Vinodolski	Crikveničko-vinodolska rivijera
Koeficijent saturacije	3,92	2,36	3,36

Izvor: izračun autora

Naši inicijalni izračuni /tablica 3./, ukazuju na ozbiljnu situaciju u destinacijama Crikveničko-vinodolske rivijere, koji sigurno premašuju svoj prihvatni potencijal i smanjuju ukupno zadovoljstvo ne samo turista nego i ukupnog stanovništva. Destinacije Crikvenica i Novi Vinodolski dolaze do svojih limita ili su već ti limiti davno premašeni. Koeficijenti saturacije obale u problematičnim destinacijama se kreću od 1 do 4, dok je sve ispod 1 prihvatljivo ponašanje. Zato je potrebno zakonski odrediti standarde i propise o najvišoj mogućoj opterećenosti turističke infrastrukture, regulacije zagađivanja i sl. što praktički znači da na području opterećenosti turističke infrastrukture valja utvrditi maksimalne vrijednosti broja ležajeva po općini, po stanovniku te po m² plaže. To su iskustva nekih drugih država gdje već postoje problemi s turističkom saturacijom.

Neovisni instituti kao i stručni, opredijeljeni i nepotkupljivi kadrovi, posebno u upravnim organima države, moraju postati nosioci jedne takove orijentacije, podložni stalnom preispitivanju javnog mnjenja kojim bi se postepeno i izgrađivala toliko željena i potrebna društvena funkcija javnosti.

Zato je prijeko potrebno da se globalizira razvoj cijele jadranske obale, da se turizam strateški usmjeri, da mu se odrede kvantitativne i kvalitativne razvojne dimenzije te da tu strategiju vodi i koordinira cijeli tim stručnjaka koji neće biti sastavljen samo od turističkih radnika, predstavnika banaka i slično, već različitih stručnjaka.

Tablica 4.

Ostala kvantitativna obilježja crikveničko-vinodolskog kraja

Potreba broj parkirališta – /broj vozila/	potrebna površina za parkiranje u ha	postojeći izvor vode u l/s	odvodnja- oborinska i fekalna
30 000	90	400	ispusti u more i septičke jame

Izvor: izračun autora

Tablica 4. pokazuje samo neke kvantifikacije koje upućuju na granice rasta koje svakako postoje. Moramo samo utvrditi i izračunati gdje su te granice i jesmo li ih na nekim elementima već probili. Sva četiri prikazana elementa su rješivi problemi, ali traže velika ulaganja u otklanjanje uskih grla. S time je najuže povezan problem sezonalnosti i same ekonomije korištenja ukupnih resursa.

Tablica 5. zorno prikazuje rezultat dugoročne neprisutnosti pravog upravljanja razvojem i činjenicu da je zbog sezonske koncentracije turističkih aktivnosti na ljetno razdoblje, najveći dio svih kapaciteta tijekom godine izvan funkcije. To znači da se godinama, gotovo neprimjetno, a zapravo konceptijski nedovoljno kontrolirano, stvarao golemi, ali dosad vrlo malo iskorišteni, gotovo

neupotrijebljen prihvatni kapacitet u nekomercijalnim oblicima smještaja. Posebno se to odnosi na vikendice (u prvoj fazi) i vikend stanove - apartmane (u drugoj fazi) i to na vrlo atraktivnim lokacijama. Izvan komercijalne funkcije ostaje golemi slobodni kapacitet od gotovo 8500 soba s mogućnošću prihvata gotovo 17 tisuća turista samo za Novi Vinodolski. Slična ili malo lošija je situacija u Crikvenici. Takva neadekvatna razvojna rješenja dovode čitavu destinaciju u pomalo kaotično stanje. Iz takvog stanja realna je opasnost upadanja u drugu razvojnu grešku. Javljaaju se pogubna razmišljanja po kojima se rješenja žele naći, prvenstveno zbog nedostatka kupališnog prostora, u radikalnim građevinskim zahvatima na stjenovitoj obali po kojoj je Novi Vinodolski jedino prepoznatljiv i atraktivan kao staro kupališno središte. Sigurno je da će se morati iznalaziti odgovarajuća rješenja nedostatka kupališnog prostora, ali ni u kojem slučaju to ne smiju biti *ad hoc* rješenja, bez solidnih priprema i široke rasprave. Devastacija stijena uz more i izgradnja betonskih površina i sličnih loših rješenja bila bi najdirektnije zadiranje u eko sustav i uništavanje jednog od najvrednijih prirodnih resursa Novog Vinodolskog.

Tablica 5.

Godišnja korištenost smještajnih kapaciteta u danima za grad Novi Vinodolski 2001. g.

Vrsta smještaja	stalni stanovnici	vikendaši*	hoteli i tur. naselja	kampovi	kućna radinost	odmarališta	ostalo**	ukupno
	365	36	106	38	50	62	60	115

Izvor: Državni zavod za statistiku- statističko izvješće 1137, svibanj 2001., str. 148-149; podaci Turističke zajednice grada Novi Vinodolski o evidenciji vlasnika vikendica

- * Prema podacima Turističke zajednice grada Novi Vinodolski za potrebe prikupljanja boravišne pristojbe evidentirano je u Novom Vinodolskom 2 058 vlasnika vikendica i vikend stanova. Ukoliko pretpostavimo da u špici sezone u jednoj vikendici-stanu boravi prosječno 4 osobe, dolazimo do broja od 8 232 vikendaša za grad Novi Vinodolski.
- ** Prema zadnjem popisu stanovništva grad Novi Vinodolski imao je ukupno 5 194 kućanstva od čega 2 198 stambene jedinice obuhvaća stalno stanovanje, što znači da se u 2 996 stanova-kuća samo povremeno boravi u Novom. Kako je evidentirano 2 058 vlasnika vikend kuća odnosno vikend stanova, što znači da se u 938 stambenih jedinica također boravi, a posebno u špici sezone. Ukoliko pretpostavimo da je prosječno u jednom stanu-kući boravi 4 osobe, dolazimo do brojke od 3 750 osoba koje smo svrstali pod "ostalo".

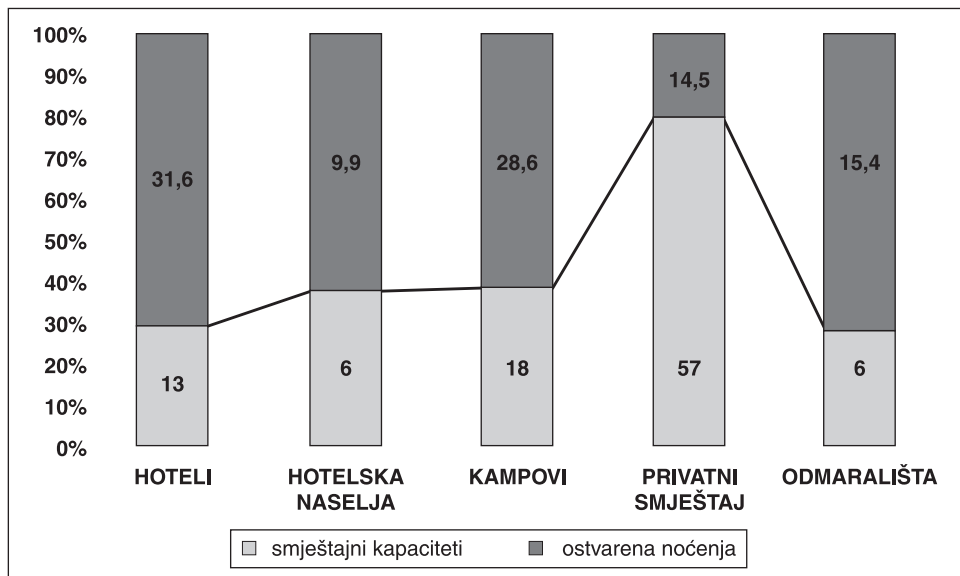
Tablica 6.

Smještajni kapaciteti crikveničko-vinodolskog kraja 2004. godine

	Hoteli	Hot. naselja	Kampovi	Apartmani i sobe u obit. domaćinstvima	Odmarališta	UKUPNO
JADRANOVO	0	0	0	1821	181	2002
DRAMALJ	267	450	230	3500	200	4647
SELCE	1250	250	2400	2200	400	6500
CRIKVENICA	2575	0	0	8500	900	11975
NOVI V.	600	1400	1500	3500	500	7500
POVILE	0	200	500	250	0	950
KLENOVICA	50	0	2000	600	150	2800
VINODOLSKA OP.	0	0	0	250	0	250
UKUPNO CVR	4 742	2 300	6 630	20 621	2 331	36 624

Izvor: DZS PGŽ

Grafikon 1.

Struktura smještajnih kapaciteta i ostvarenih noćenja crikveničko-vinodolskog kraja – razdoblje 2000.-2003.

Izvor: prema DZS PGŽ

Tablica 7.

**Struktura smještajnih kapaciteta u hotelima i tur. naseljima
i ostvarena noćenja Crikveničko-vinodolske rivijere /2000.-2003./**

Mjesto	kapacitet u hotelima i turis. naseljima u %	ostvarena noćenja u hotelima i tur. naseljima u %
Crikvenica	37	45
Novi Vinodolski	28	21
Selce	21	23
Dramalj	10	10
Povile	3	1
Klenovica	1	0
Crikveničko-vinodolska rivijera	100	100

Izvor :Izračunato prema podacima DZS PGŽ

Tablica 8.

**Struktura smještajnih kapaciteta i ostvarena noćenja u kampovima
Crikveničko-vinodolske rivijere /2000.-2003./**

Mjesto	kapaciteti u kampovima %	ostvarena noćenja u kampovima %
Crikvenica	0	0
Novi Vinodolski	23	21
Selce	36	59
Dramalj	3	10
Povile	8	1
Klenovica	30	9
Crikveničko-vinodolska rivijera	100	100

Izvor: Izračunato prema podacima DZS PGŽ

Tablica 9.

**Smještajni kapacitet u obiteljskim domaćinstvima i ostvarena noćenja za
Crikveničko-vinodolsku rivijeru /2000.-2003./**

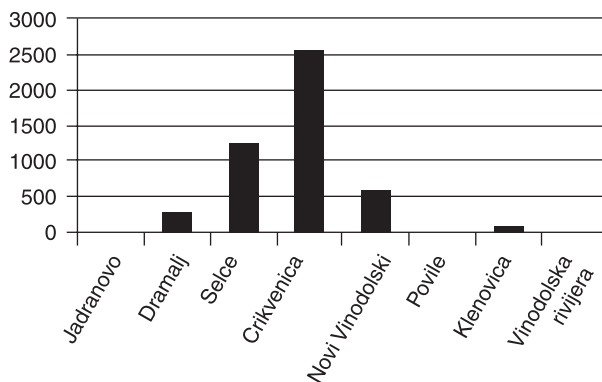
Mjesto	kapaciteti u obiteljskim domaćinstvima %	ostvarena noćenja u obiteljskim domaćinstvima%
Crikvenica	42	32
Novi Vinodolski	17	20
Selce	11	17
Jadranovo	9	10
Dramalj	17	17
Vinodolska općina	1	1
Klenovica	3	3
Crikveničko-vinodolska rivijera	100	100

Izvor: Izračunato prema podacima DZS PGŽ

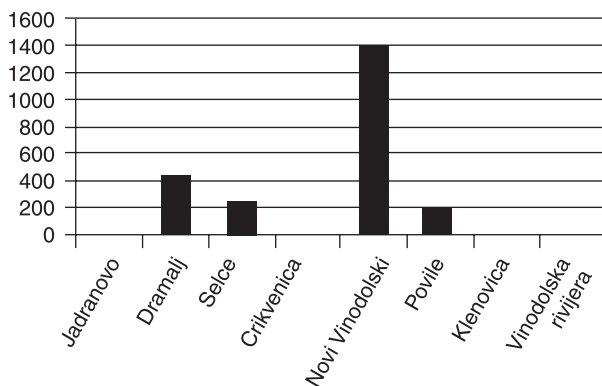
Grafikon 2.

Smještajni kapaciteti u 2004. god. po destinacijama Crikveničko-vinodolske rivijere

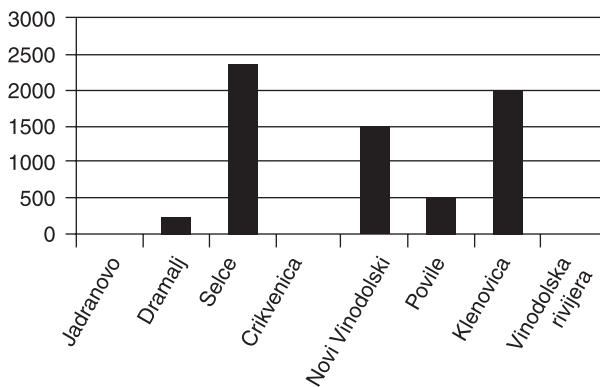
2.1. HOTELI

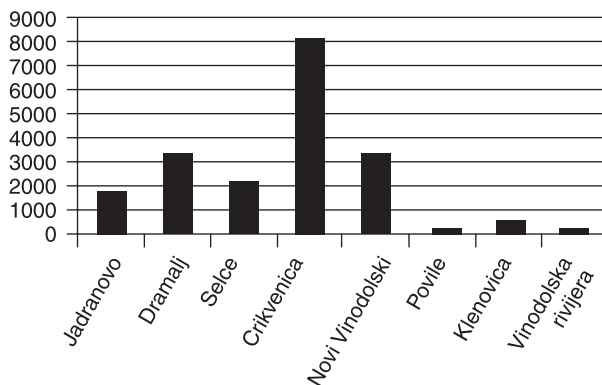
2.2. TURISTIČKA NASELJA

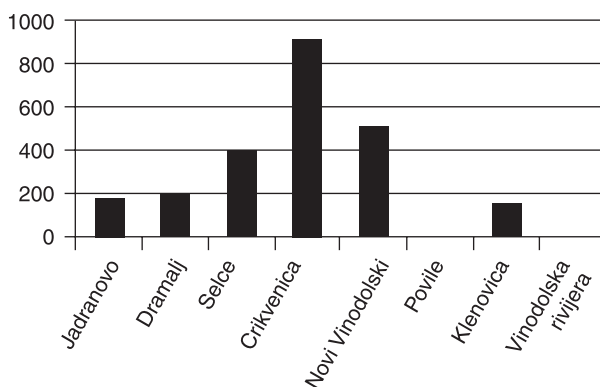
2.3. KAMPOVI

2.4. APARTMANI I SOBE U OBITELJSKIM DOMAĆINSTVIMA

2.5. ODMARALIŠTA

Ova simplificirana analiza pokazuje da struktura smještajnih kapaciteta na području Crikveničko-vinodolske rivijere traži temeljitu promjenu i tada je to jedan od temeljnih problema buduće turističke politike crikveničko-vinodolskog kraja i svih njegovih destinacija. Komplementarni kapaciteti izrazito su sezonski orijentirani, bez većih mogućnosti produženja sezone ukoliko se ostane na sadašnjoj razini ponude. Posebno se to odnosi na smještaj u obiteljskim sobama i apartmanima gdje 57% kapaciteta ostvaruje svega 14,5% turističkog prometa. Ti komplementarni kapaciteti u koje ubrajamo i kampove s 18% učešća u ukupnim kapacitetima, ne mogu odgovoriti zahtjevima više platežno sposobne klijentele, naročito inozemne. Ti kapaciteti zahtijevaju veoma velike i radikalne promjene, da bi u segmentu potražnje omogućili kvalitativan skok i bitno pridonijeli općem uspjehu turističkog razvitka. Očito da nam postojeća struktura smještajnih kapaciteta ne može omogućiti postizanje visokih razvojnih ciljeva, te ju je zato nužno promijeniti. Jedna od varijanti promjene strukture smještajnih kapaciteta prikazana je u tablici 10. i grafikonu 3.

Tablica 10.

Smještajni kapaciteti Crikveničko-vinodolske rivijere 2004.-2015. g.

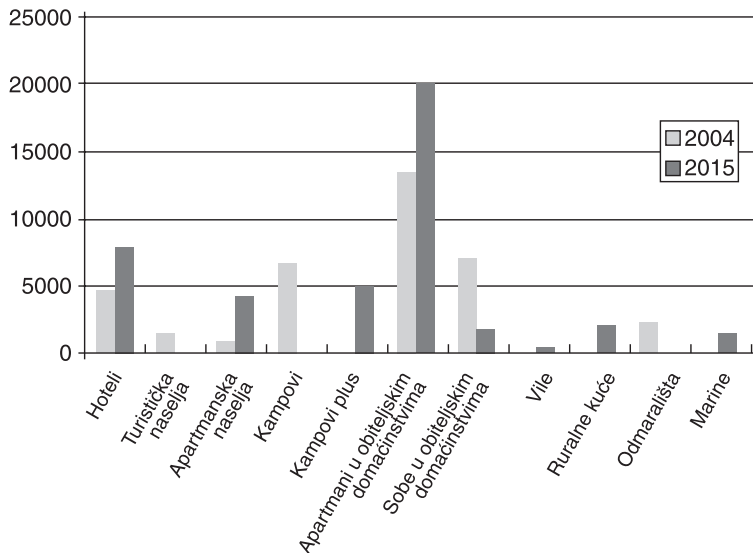
Smještajni kapaciteti	2004.	Struktura 2004.	2015.	Struktura 2015.
Hoteli	4 742	12,9	7 800	18,4
Turist. Naselja	1 400	3,8	0	0
Apartmanska naselja	904	2,5	4 200	10,0
Kampovi	6 630	18,1	0	
Kampovi plus-holiday parkovi i centralni parkovi	0	0	4 800	11,3
Apartmani u obiteljskim domaćinstvima	13 586	37,1	20 000	47,1
Sobe u obiteljskim domaćinstvima	7 036	19,2	1 800	4,2
Vile	9	0	400	1,0
Ruralne kuće	0	0	2 000	4,7
Odmarališta	2 331		0	0
Marine	0	6,4	1 500	3,5
UKUPNO	36 638	100%	42 500	100%

Izvor: DZS PGŽ i Glavni plan razvoja turizma PGŽ

Grafikon 3.

SMJEŠTAJNI KAPACITETI CVR 2004.-2015. g.

Ova je varijanta rezultat analiza i istraživanja autora Glavnog plana turizma

Primorsko-goranske županije koje se odnose na područje Crikveničko-vinodolske rivijere. Rezultat artikulirane politike koja bi morala u narednom razdoblju provesti zacrtane ciljeve Glavnog plana osigurala bi promjenu ne samo toliko željene strukture smještajne ponude, već i povećanje turističke potražnje i potrošnje, deviznog priljeva, proširenje turističke sezone i korištenosti svih kapaciteta i potencijala te slabljenje prenaplašene sezonske koncentracije turističkog prometa. To bi značilo i uključivanje puno više sudionika u turističku ponudu iz svih sfera gospodarskog i društvenog života i konačno poboljšanje strukture i kvalitete zaposlenih u turističkoj industriji.

Tablica 11.

Kvantitativni okvir turizma Crikveničko-vinodolske rivijere 2004.-2015.

Izvor: DZS PGŽ, Master plan turizma PGŽ, izračun autora

	2004.	2015.	Stopa rasta-pada
Stanovništvo	20 597	22 700	0,87
Vikendaši	35 592	38 000	0,62
Turisti	38 511	42 500	0,87
Neevidentirani turisti	10 000	3 000	- 10,37
Izletnici	5 000	3 000	- 4,54
UKUPNO	109 700	109 200	0,00

U tablici 11. prikazana je konačna kvantifikacija bitnih determinanti koje presudno utječu na ukupan prihvatni potencijal u budućnosti koji najviše određuje poželjan scenarij održivog razvoja. Ukupan broj osoba koje vrše pritisak na resurse morao bi se zadržati na istoj razini kao danas uz nultu stopu rasta i obaveznu promjenu interne strukture kako je to prikazano u tablici.

4. Kvalitativne razvojne determinante crikveničko-vinodolskog kraja

Kvaliteta razvoja crikveničko-vinodolskog kraja mogla bi se sagledavati kroz nekoliko determinanti:

1. prihvatljivost koncepta održivog razvoja. To znači da se stvarno i prihvatiti razvojni scenarij održivog razvoja koji je dugoročno gledano jedini prihvatljivi scenarij. Sadašnji intenzivni razvoj koji teži slobodnom i ekspanzivnom razvoju posebno za destinaciju Crikvenica, a dijelom Selce, Novi Vinodolski i Dramalj, treba okrenuti prema održivom razvoju. Što se tiče područja Vinodola /Vinodolska općina/ neophodno je sve poduzeti da se kon-

cept ekspanzivnog turizma ne preseli s obale u unutrašnji dio Rivijere, te se taj dio mora razvijati pod strogom kontrolom s ciljem postizanja konačnog scenarija održivog razvoja.

Konkretno to znači da je neophodno za čitavu Rivijeru izraditi Studiju izračuna prihvatnog potencijala kojom će se osigurati povratak od intenzivnog ka održivom razvoju. Sadašnji inicijalni izračun prihvatnog potencijala pokazuje upaljenu „crvenu lampicu” s vrlo visokim koeficijentom saturacije prostora i obale, te je to dovoljno snažno upozorenje da je neophodno zaustaviti nekontrolirano širenje posebno nekomercijalnih kapaciteta na čitavom području crikveničko-vinodolskog kraja. Neophodno je svim mjerama poticati promjenu postojeće strukture smještajnih kapaciteta s ciljem dolaženja do kvalitetnijeg smještaja u hotelima, smanjenja kapaciteta u komplementarnom smještaju i podizanja ukupne integralne kvalitete čitave destinacije.

Tablica 12.

Rezultat provedene ankete u Novom Vinodolskom i Crikvenici na temu scenarija razvoja Crikveničko-vinodolske rivijere

Scenarij razvoja	Potpuno slobodan razvoj	Intenzivan turistički razvoj	Alternativni turistički razvoj	Održivi razvoj	Ukupno
Crikvenica (% glasova)	0	9,5	9,5	81,0	100
Novi Vinodolski (% glasova)	4,5	18,2	4,5	72,8	100

Izvor: Glavni plan turizma PGŽ

Iako su turisti visoko ocijenili ukupnu kvalitetu ponude turističkih destinacija Kvarnera i to: 67,4% ispitanih turista daje ocjenu vrlo dobar i izvrstan, 26,6% ocjenjuje kvalitetu ponude osrednjom ocjenom, 4,9% slabom, a svega 1% najnižom kvalitetom. /vidi: Ocjena turističke ponude Kvarnera, Tourism and Hospitality Management, br.1/2004. Wien, Opatija, 2004. str.19./

Jedan od najlošije ocijenjenih pokazatelja u anketi je zadovoljstvo stanovništva turističkom ponudom za njihove potrebe s visokom negativnom ocjenom 79,1% ispitanog stanovništva. /U Novom Vinodolskom je to 75%/. Turizam, osim što mora zadovoljiti potrebe turista, istovremeno mora zadovoljiti i sve složenije potrebe domicilnog stanovništva i pozitivno utjecati na kvalitetu njegovog života. /vidi: isto str. 57./

Upravo ovo istraživanje ukazuje na svu problematiku pomalo nekontroliranog turističkog razvoja i zato su pokazatelji ispitivanja domicilnog stanovništva vrlo indikativni.

2. Važna determinanta kvalitete razvoja crikveničko-vinodolskog kraja je **lokalna radna snaga i "sezonci"** koji bi morali biti osnovni regulacijski faktori širenja.

Provedena anketa među stanovništvom crikveničko-vinodolskog kraja dala je sljedeće rezultate: 77,3% ispitanika na okruglom stolu o razvoju turizma Crikveničko-vinodolske rivijere odgovara da je mehanički priljev radne snage koji bi pratio intenzivan razvoj turizma, neprihvatljiv za ovu destinaciju.

3. Treća determinanta se odnosi na **smanjenje ovisnosti ekonomije vinodolskog kraja isključivo o turizmu**, jer niti jedna monokultura nije dobra s obzirom da je turizam vrlo „osjetljiva biljka”.

4. **Ekološki uvjeti** nisu prepreka za daljnji kvantitativni razvoj turizma, ali jesu za kvalitativan. Kao primjer navodimo jedan od ključnih problema saturacije prostora, posebno apartmanizacije obale; 53,6% ispitanog stanovništva regije Kvarner /Crikveničko-vinodolska rivijera 63% ispitanika/ smatra da je njihova destinacija ugrožena izgradnjom apartmana i stanova.

5. **Očuvanje socio-kulturološke jezgre** vinodolskoga kraja, posebno revitalizacije poljoprivrede i proizvodnje koja čini osnovu za očuvanje identiteta i glavni je preduvjet za visoko kvalitetan turistički razvoj.

6. Činjenice da turistički proizvod treba biti temeljito **restrukturiran i re-pozicioniran** u pravcu uvođenja jednog višeg kvalitetnijeg nivoa turističke ponude.

7. Postojeću **ponudu treba proširiti** prema obali i prema unutrašnjosti Vinodola i šume u skladu s trendovima na turističkom tržištu.

5. Zaključak

Nerazumna gradnja koja se odvija na samoj morskoj obali, a nije mimoišla ni područje crikveničko-vinodolskog kraja iscrpljuje i uništava prirodne i antropogene vrijednosti prostora i tako smanjuje ovaj vrijedan turistički resurs u pejzažnom, ekološkom i ekonomskom smislu. Jedan od najagresivnijih oblika negativnog utjecaja turizma na okolinu je izgradnja kuća i apartmana za odmor koja se jako povećala i dovela do niza problema u zemljama koje nisu na vrijeme uočile ovaj problem i uspješno ga regulirale (primjer Španjolske), a u te zemlje sve više spada i Hrvatska. Taj destruktivni utjecaj i kaos u prostoru počeo se događati na najosjetljivijem i prostorno ograničenom obalnom području. Očito je raspoloživi instrumentarij zaštite morske obale bio neadekvatan. Zato je sve više potrebna suradnja zemalja na Mediteranu kao bi se uskladili nastali konflikti odnosi i ostvario razvoj turizma u skladu s okolinom. Ne-kontrolirana izgradnja u primorskim mjestima uništava identitet primorskog i mediteranskog područja i izrazito individualne pejzaže čine potpuno anonimnima. Pred sociolozima, ekonomistima, urbanistima i drugim strukama je vrlo odgovoran znanstveni zadatak da na osnovu podataka najnovijeg popisa stanovništva i svih drugih dostupnih i relevantnih podataka i vlastitih terenskih

istraživanja utvrde prave dimenzije i utjecaje na promjenu kulturnog identiteta primorskog čovjeka i njegove ugroženosti od strane novih "kolonizatora" koji se vrlo rijetko uklapaju u život i probleme primorskog mjesta. Nažalost, mnogi od njih su potpuno gluhi na te probleme, jer unose svoj mentalitet i radikalno mijenjaju ruralnu sredinu te u konačnici potiru i ukupne gospodarske efekte.

Angažiranjem i aktiviranjem golemog resursnog potencijala koji je na mnogim područjima zauzeo najatraktivniji dio prostora /gradovi Novi Vinodolski i Crikvenica/ rezultat je nepostojanja čvrstih razvojnih koncepcija, a još više nedovoljne opredijeljenosti da se prihvaćene koncepcije o zaštiti prostora dosljedno provedu. Zato je s pozicije, ne samo lokalne zajednice gradova Novog Vinodolskog i Crikvenice, već i s nacionalne razine potrebno spriječiti razvojno usmjerenje koje nastavlja rasipnički koncept neograničene prostorne ekspanzije s preorijentacijom na kvalitativne pomake te postizanjem većih efekata boljim korištenjem kapaciteta i većim cijenama. U tako željenoj promjeni, destinacije Novi Vinodolski i Crikvenica moraju doći do optimalnog scenarija i konkretnog izračuna prihvatnog potencijala, prema kojima će biti usmjerene sve mjere urbanističke, komunalne, fiskalne a posebno kadrovske politike s orijentacijom na opredijeljene, stručne i nepotkupljive ljude.

Turistički model Crikveničko-vinodolske rivijere ne može se dugoročno održati jer se zasniva na nepovoljnoj i zastarjeloj smještajnoj strukturi i preizgrađenosti prostora.

Crikveničko-vinodolska rivijera se može, na dužu stazu i uz cijenu investiranja, vratiti u granice održivog razvoja, jer se na terenu ostvario intenzivan razvoj koji teži slobodnom, nekontroliranom i ekspanzivnom razvoju kojeg je potrebno zaustaviti i okrenuti prema održivom razvoju. Održivost se može osigurati ulaganjima (investicijama) kao i promjenom obrasca razvoja turizma crikveničko-vinodolske destinacije čime bi se stvorili uvjeti razvoja ukupnog gospodarstva u cijelom crikveničko-vinodolskom kraju. Ovaj kraj ima velike prednosti u pogledu atrakcija posebno prirodnih resursa i kulturne baštine koje predstavljaju mogućnost repozicioniranja postojećeg. Crikveničko-vinodolska rivijera kao turistička destinacija nema usklađene strategije repozicioniranja i restrukturiranja između javnog i privatnog sektora, a poslovni rezultati su izravno ovisni o kvaliteti destinacije. Konačno, pravilnom politikom repozicioniranja i investiranja može se uspostaviti sljedeći kvantitativni okvir:

- kod stanovništva ne povećavati mehanički priliv
- kod vikendaša zaustaviti širenje sekundarnog smještaja
- kod turista promijeniti strukturu smještaja u korist hotelskog smještaja kao i drugih oblika kvalitetnog smještaja kao što su tematski hoteli, centralni i *holiday parkovi*, vile, ruralne kuće i sl.
- broj postojećih neevidentiranih turista smanjiti i legalizirati
- broj izletnika kontrolirati i regulirati

Ovako uspostavljena nova struktura svih korisnika ukupnih resursa Crikveničko-vinodolskog kraja dugoročno bi zaustavila negativne trendove i čak ih okrenula prema pozitivnim smjerovima pravog održivog razvoja. Pod takvom održivosti podrazumijeva se:

- Voditi računa o čovjeku /turistu/ i okolišu, a posebno o interesima stanovništva turističkih područja.
- Turističke objekte u turističkim područjima valja prostorno bolje rasporediti /prema zaobalju i šumi/
- U turističkim odredištima nastojati unapređivati poljoprivredu i šumarstvo, obrt i malu privredu i ne-turističke usluge barem koliko i turizam.
- Najveću pozornost pokloniti potrebama i interesima turista i domaćeg stanovništva i uskladiti ih međusobno.
- Nadzor nad zemljištem mora ostati u rukama domaćeg stanovništva i nikako to turistička općina ne smije ispustiti iz ruku
- Razvoj usmjeriti na domaću radnu snagu
- Naglasiti i njegovati domaće i narodno
- Bolja i sveobuhvatnija izobrazba odgovornih u turizmu

Na kraju bi mogli rezimirati i sintetizirati odgovor na postavljenu dilemu u nazivu ovoga rada. Hoće li ekspanzivan razvoj crikveničko-vinodolskog kraja biti blagoslovljen ili proklet od generacija koje stasaju i dolaze. Ekspanzivni razvoj ovoga kraja, na dužu stazu ne bi mogao biti blagoslovljen, jer bi upao u grešku koju su počinile zemlje koje su se turistički intenzivno razvijale. Takav bi razvoj remetio fizičku, ekonomsku i socio-kulturnu okolinu i smanjivao kvalitetu zadovoljstva posjetitelja i domicilnog stanovništva. On je jednostavno neprihvatljiv.

Sažetak

Autor se bavi ekspanzivnim oblicima turističkoga prometa koji uslijed stihijskog i nekontroliranoga razvitka postaju agresivni. Kad takvi oblici agresivnoga turizma svojom veličinom prelaze receptivne mogućnosti određenih dijelova prostora i vrše napad na najvrednije elemente litoralnog pejzaža, koji neminovno počinje izazivati kaotično stanje u prostoru, prelazi u svoju zadnju fazu destruktivnog oblika turističkoga prometa. Autor se zalaže za izračun prihvatnog potencijala na području crikveničko-vinodolskog kraja, gdje inicijalni izračuni pokazuju upaljenu „crvenu lampicu” s vrlo visokim koeficijentom saturacije prostora i obale, što je dovoljno snažno upozorenje da je neophodno zaustaviti nekontrolirano širenje posebno nekomercijalnih kapaciteta na čitavom području. Neophodno je svim mjerama poticati promjenu postojeće strukture smještajnih kapaciteta u cilju dolaženja do kvalitetnijeg smještaja u hotelima, smanjenja kapaciteta u komplementarnom smještaju i podizanje ukupne integralne kvalitete čitave destinacije. Studija izračuna prihvatnog potencijala mora, prema autoru, osigurati povratak od intenzivnog ka održivom razvoju crikveničko-vinodolskog kraja. Ekspanzivni razvoj ovoga kraja, po autoru, na dužu stazu ne bi mogao biti blagoslovljen, jer bi upao u grešku koju su počinile zemlje koje su se turistički intenzivno razvijale. Takav bi razvoj remetio fizičku,

ekonomsku i socio-kulturnu okolinu i smanjivao kvalitetu zadovoljstva posjetitelja i domicilnog stanovništva.

Ključne riječi

Crikveničko-vinodolski kraj; ekspanzivni turizam; održivi razvoj; granice rasta.

Literatura

Allfier, D.: Oblici i posljedice turističkog pritiska na obalu i more, Turizam, izbor radova, 1994., str. 238.

Alfier, D.: Pristup istraživanju uzroka i posljedica pretjerane izgradnje kuća za odmor i rekreaciju, Turizam, izbor radova, str., 317-334.

Blažević, B., /2004/, Devastacija obale i uništavanje primorskog i mediteranskog identiteta, Vinodolski zbornik br. 9, Ustanova u kulturi „Dr. Ivan Kostrenčić”, Adamić, Rijeka, 2004. str.19-35.

DZS- PGŽ-odgovarajuće godine

Fredotović M.: Gospodarenje prostorom i prirodnim resursima u kontekstu integralnog upravljanja obalnim područjima, - Mediteranski koncept razvojne strategije Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, god. IV, br. 11., Split 1994.

Glavni plan razvoja turizma Primorsko goranske županije, 2005.

„Kako do kvalitetnijeg turističkog razvoja” Znanstveno-stručni skup povodom 45. obljetnice instituta za turizam, Institut za turizam Zagreb, 2004.

Ocjena turističke ponude Kvarnera – B. Blažević – glavni istraživač, časopis Tourism and Hospitality Management, WIFI Osterreich, Vol.10, No.1, Wien/Opatija, 2004.

Petrić I.: Mediteranski koncept nacionalnog gospodarstva Hrvatske, Mediteranski koncept razvojne strategije Hrvatske, Zbornik radova br. 11, Ekonomski fakultet Split, Split 1994.

Petrić, I: Obalni prostor u gospodarstvu Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Radovi, god.II broj 7, Split 1992.

Podaci prikupljeni u Turističkim zajednicama

Smolčić - Jurdana, D.: Održivost - značajna ekonomska kategorija razvoja turističke destinacije, Hotelska kuća '98, Hotelijerski fakultet Opatija, Opatija., 1998.

Trumbić I.: Integralno upravljanje obalnim područjima i "Agenda 21"-neke smjernice za buduće akcije", Mediteranski koncept razvojne strategije Hrvatske, Zbornik radova br. 11, Ekonomski fakultet Split, Split 1994.

Bilješka o autoru

Branko Blažević, Novi Vinodolski, doktor ekonomskih znanosti, izvanredni profesor na Fakultetu za hotelski i turistički menadžment, Opatija

